

Zaujímavosti

Banskobystrický GEOPARK

Je jedným mimoriadne príťažlivým najfarebnejším územím v Európe - na povrchu aj pod zemou. Má 291 výnimočných lokalít biotopov a geotopov doplnených o archeologické, montanistické, historické a kultúrne atraktivity krajiny. Výnimočným darom geoparku bol vždy a stále je hojný výskyt kovových rúd, vzácnych minerálov a skamenelín. Vznikol v roku 2016 zaradením do Sieť geoparkov Slovenskej republiky ako jedinečné, svojrázne a rôznorodé územie Európy. Zahŕňa krajské mesto Banskú Bystricu a 41 okolitých obcí, sústredených do šiestich mikroregiónov. Územiu dominuje kaldera sopečného pohoria stratovulkánu Poľana a časť Kremnických vrchov, Starohorských vrchov, Nízkych Tatier, Veľkej Fatry, Slovenského Rudohoria, Poľany, Horehronského podolia a Zvolenskej kotliny. Je to učebnica geológie pre spoznávanie a skúmanie vývoja Zeme od prvohôr až po štvrtohory, pričom každé z týchto období nám v prírode zanechalo svoje stopy a spomienky. Tie dnes môžeme odkrývať a objavovať cez **ZÁŽITKOVÚ TURISTIKU** či **GEOTURISTIKU**, a tak postupne skladať historický príbeh nášho územia.

ZÁŽITKOVÁ TURISTIKA

Lubietová

Jedno zo siedmich slobodných kráľovských banských historických miest predstavuje jadrové územie geoparku. Historickými dominantami sú Mestský dom s hodinovou vežou postavený na mieste Ľubietovského mestského hradu, Rímskokatolícky kostol Sv. Márie Magdalény tzv. nemecký kostol, Evanjelický kostol a Rímskokatolícka kaplnka Sv. Jána

Nepomuckého. Medzi turistické zaujímavosti patrí napr. Geografický stred Slovenska – Hrb, súčasť Národnej prírodnej rezervácie Ľubietovský Vepor, Archeologická lokalita výšinné hradisko Vysoká, Múzeum s mineralogickou expozíciou, Náučný banský chodník po medenom ložisku Podlipa s banským skanzenom, výskytom výnimočných minerálov medi Libethenit, Euchroit, Mrázekit, Langit a ďalších 52 minerálov.

Obecný park, Ľubietová

Špania Dolina

Ide o Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry so zameraním na historické baníctvo medenej rudy, technické pamiatky, významné archeologické, geologické a mineralogické lokality. Jej dominantami sú rímskokatolícky Kostol premenenia Pána z 13. storočia, Banícka klopačka, drevené schodisko, pamätník baníckeho povstania, historický banícky dom, šachta Ludovika, halda šachty Maximilián,

Šachta Ludovika, Špania Dolina

štôľňa Denná a Fajtlová, banícka stupa, špaňodolinský banský vodovod, ako aj banský dopravný prekop Špania Dolina – Piesky. Významná je aj mineralogická lokalita Piesky s výskytom minerálov, akými sú napr. azurit, malachit, devilín, heregrundit. Turistickými zaujímavosťami sú Múzeum medi, Múzeum

špaňodolinskej čipky, Historická trieda J. Mistríka, banícky orloj, Náučný banský chodník, Náučný chodník Permona a viacero náučných trás či internetový sprievodca.

Banská Bystrica

Je kultúrnym a historickým centrom geoparku, medeným mestom (v minulosti tiež jedno zo siedmich slobodných kráľovských banských miest). Jej námestie pozostáva z viacerých dominánt, akými sú napr. hodinová šikmá veža, fontána, obelisk, múzeá, historické domy majiteľov baní atď. Najstaršiu časť tvorí Mestský hrad s Farským kostolom nanebovzatia Panny Márie, Matejov dom, pretórium, barbakan a Patermannova veža. V jej interiéri je zriadená zážitková interaktívna expozícia Thurzo – Fugger o histórii baníctva Banskej Bystrice a okolitých obcí.

Kostol Nanebovzatia Panny Márie, Banská Bystrica

Hrad Ľupča

Hrad je postavený v 13. storočí na vyvýšenom brale, kde bolo sídlo stredovekých panovníkov. Jeho zaujímavosťami sú Gizelina sála, kaplnka s oltárom a hradná studňa s hĺbkou 62 m. Nádvoriu dominuje sedemstoročná lipa Mateja Korvína. Hrad prechádza od roku 2005 komplexnou obnovou, pričom jeho vlastníkom sú Železiarne Podbrezová, a.s.

Hrad Ľupča, Slovenská Ľupča

Tunely

Horská železničná trať Banská Bystrica – Dolná Štubňa, prekonávajúca pohorie Veľká Fatra, bola postavená v rokoch 1936 – 1940. Na trati vzniklo 22 tunelov s celkovou dĺžkou 12 211 m a 112 mostov a priepustov, z toho 4 viadukty. Tunely boli najčastejšie razené vo vápencovom masíve a obkladané bazaltoidným andezitom z Lomu Dolná Prašnica. Najdlhší je vrcholový Čremošiansky tunel (4 698 m), ktorý je aj významným vodným zdrojom s prietokom okolo 400 l/s. Jeho odvodňovací systém zásobuje pitnou vodou Banskú Bystricu, Zvolen a Žiar nad Hronom. Miesto je zároveň atraktívnym bodom na ceste k turistickej lokalite Kráľová studňa.

Tunel - Horná Štubňa

Vodný žľab Rakytovo

Dômyselný systém približovania dreva z neprístupného lesného terénu pomocou splavovania sa nachádza v Dolnom Harmaci. Vyťažené drevo sa k vodnému žľabu dopravovalo

Rakytovo, Dolný Harmanec

koňmi alebo ručne, kde bolo následne porezané a poštiepané na metrovú. Tá bola postupne hádzaná do dreveného žľabu, po ktorého celej dĺžke dozerali hliadky na jej plynulý pohyb. V ústí bol vodný žľab prehradený, z ktorého sa hákmi upevnenými na dlhých paliciach drevo vyťahovalo. Žľab bol vybudovaný pravdepodobne v 19. storočí v celkovej dĺžke je 2 450 m, pričom jeho konštrukcia je zo smreka

a jedle. Dnes patrí medzi jedinečnú zrekonštruovanú kultúrnu pamiatku geoparku v správe Mestských lesov Banská Bystrica.

Geografický stred Slovenska - Hrb

Ide o andezitové bralo (1 255 m n. m.), predstavujúce pozostatok sopečnej činnosti stratovulkánu Poľana s nádhernými výhľadmi na celé územie geoparku. Je súčasťou Národnej prírodnej rezervácie Ľubietovský Vepor s najvyšším 5. stupňom ochrany prírody. Nástup na jeho turistický chodník je v priestore horskej Chaty pod Hrbom s celoročnou prevádzkou.

Tiesňava a vodopád Chytrô

Tiesňavovitý úsek doliny je zarezaný v triasových ramsauských dolomitoch s dĺžkou 90 m, šírkou 5 až 20 m a výškou stien do 20 m. Jeho súčasťou je jeden z najkrajších vodopádov geoparku. Vodopád Chytrô má výšku cca 5 m a dva stupne, medzi ktorými je vyvinuté jazierko miskovitého tvaru. Ďalej, na pravom svahu doliny je vyvi-

Hrb, Ľubietová

Vodopád Chytrô - rumpál, Staré Hory

nutých niekoľko penovcových svahových terás. V jeho vrchnej časti sú lokalizované aj pozostatky historickej vozovej cesty, postavenej za čias TFMS, kde bol umiestnený rumpál poháňaný vodnou energiou. Ten slúžil na uľahčenie prechodu konského záprahu a vozu. Tiesňava a vodopád Chytrô sú súčasťou Národnej prírodnej rezervácie Veľká Fatra, kde od júla do septembra môžeme obdivovať vzácny endemit cyklámen fatranský (*Cyclamen fatrense*).

Bátovský balvan

Jedným zo siedmich divov stratovulkánu Poľany je mohutný kamenný blok Bátovský balvan, strážca na ceste do srdca jeho kaldery. Táto prírodná pamiatka je súčasťou Chránenej krajinej oblasti Poľana. Osamotený kamenný blok andezitového aglomerátu so svojou výškou 14 m a šírkou 8 m pochádza z obdobia aktívnej sopečnej činnosti tohto stratovulkánu, pričom sa v období starších štvrtohôr mrazovým zvetrávaním uvoľnil a zrútil na údolnú nivu riečky Hučava. Medzi vulkanickým materiálom je možné vidieť typickú sopečnú bombu hruškovitého tvaru. Na nehostinnom skalnatom povrchu sa dokážu uchytiť len niektoré rastliny, machy, lišajníky, paprade, ale aj napr. borovica lesná (*Pinus sylvestris*) a breza previsnutá (*Betula pendula*).

Bátovský balvan, Hrochoť

Vysoká

Archeologická lokalita výšinné hradisko Vysoká v Ľubietovej predstavuje významný prínos v bádani neskorej doby bronzovej, staršej doby železnej a mladšej doby laténskej na strednom Slovensku. Je to ojedinelý príklad polykultúrnej lokality ležiacej priamo v blízkosti baníckych areálov, medeného ložiska Podlipa a Svätodušná. V období stredoveku bola tato lokalita využívaná ako strážna signačná vartovka vojenského obranného poriadku proti osmanom. Vysoká sa stala vyhľadávaným a atraktívnym miestom aj pre prírodnú vrcholovú vyhlíadku 955 m n. m. a aj vďaka umeleckým dielam, akým je napr. socha Kelta Angusa.

Vysoká - vyhládka, Ľubietová

Dopravný prekop Špania Dolina – Piesky

Je to novodobé banské dielo s dĺžkou 1 650 m, ktoré slúžilo na prepravu rudnej suroviny banskou železnicou z ložiska Piesky do úpravne v Španej Doline. Piesky sú zároveň bývalou baníckou osadou, z ktorej dnes môžeme vidieť len pozostatky jej domov a kaplnku. Zachovaná je tu aj oblasť starých hald medeného ložiska v celkovej dĺžke 1 000 m a šírke 100 až 300 m. Ide o jedinečnú svetoznámu archeologickú a geologickú lokalitu s bohatým výskytom minerálov a archeologických artefaktov, ako aj nálezov hľadenej kamennej industrie z čias eneolitu. V dnešnej dobe sa prekop využíva ako turistická atrakcia na prechod Špania Dolina- Piesky v správe obce Špania Dolina.

Piesky, Špania Dolina

Tajovská kopa

Najmladšie horniny na území geoparku sú reprezentované travertínovými a penovcovými kopami. Prírodná pamiatka Tajovská kopa je vytvorená roztekajúcou prameniitou vodou po strmom svahu vo forme kaskádového vodopádu, vytvárajúcou tri stalagnátové stĺpy. Svahová kopa dosahuje výšku 18 m s rozmermi 70 x 30 m. Všetky útvary sú zároveň husto porastené penovcovým machom.

Tajovská kopa, Tajov

Banskobystrický GEOPARK
Nám. SNP 16/16, 974 01 Banská Bystrica

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SLOVENSKÁ
AGENTÚRA
ŽIVOTNÉHO
PROSTREDIA

Environmentálny
fond

zajacova.bbg@gmail.com
www.geoparkbb.sk